

УДК 911.3

Горун М.В.

КЛАСТЕР – ОСНОВНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ГУСЯТИНСЬКО-САТАНІВСЬКОГО РЕКРЕАЦІЙНОГО РАЙОНУ

У статті розглядаються природні та історико-культурні рекреаційні ресурси Гусятинсько-Сатанівського рекреаційного району і їх використання для відпочинку, оздоровлення людей; розкривається значення туристичних кластерів, як інноваційного методу реорганізації та удосконалення туристичної індустрії.

Ключові слова: туризм; кластери; туристичні кластери; структура туристичного кластера.

В статье рассматриваются природные и историко-культурные рекреационные ресурсы Гусятинско-Сатановского рекреационного района и их использование для отдыха, оздоровления людей; а также, туристические кластеры, как инновационный метод реорганизации и совершенствования туристической индустрии.

Ключевые слова: туризм; кластеры; туристические кластеры; структура туристического кластера.

This article is about the natural and historiko-cultural reaction resources of the Husyatyn-Sataniv recreation region and their using for rest, making healthy of people. And tourism clusters, as an innovative way to reorganize and improve the tourism industry.

Key words: tourism clusters; tourist clusters, the structure of tourism cluster.

Актуальність. Інноваційна діяльність у туризмі спрямована на практичне використання наукового результату й інтелектуального потенціалу, з метою одержання нового турпродукту або покращення чи удосконалення існуючого, задоволення потреб суспільства у певному виді відпочинку та відповідному обслуговуванні. Різноманітний за своїми різновидами туризм поступово стає невід'ємною складовою сучасного життя. В усьому світі він визнаний як вагомий чинник економічного розвитку. Кластерний розвиток як фактор збільшення національної і регіональної конкурентоспроможності є характерною ознакою сучасної

інноваційної економіки. Світова практика показала, що кластеризація економіки обумовлює і справляє вирішальний вплив на процеси посилення конкурентоспроможності та прискорення інноваційної діяльності. В сучасних умовах розвитку світового господарства кластери виникають в традиційних галузях економіки і у високотехнологічних, у сфері виробництва і у сфері послуг. Актуальним є впровадження кластерного підходу і в туристичній галузі

Попередній досвід. Питання підвищення регіональної конкурентоспроможності на основі впровадження кластерних моделей зумовлює великий інтерес серед науковців. Серед вітчизняних вчених-економістів особливої уваги заслуговують роботи С. Соколенка, у яких він узагальнив досвід використання кластерних моделей у багатьох країнах, а також запропонував власні рекомендації щодо кластеризації економіки у регіонах України. Актуальні також дослідження економіста М. Войнаренка [3], у яких проаналізовано умови інвестування на засадах кластерних технологій, а також запропоновано складові успішної роботи кластерних об'єднань. Наукову цінність становлять роботи вчених В. Бороненко, О. Дейнеки, В. Демченка, Л. Ганущак-Єфіменко, О. Крайника та ін., у яких автори обґрунтовують доцільність створення кластерів, шукають інноваційні підходи їх організації та забезпечення функціонування.

Мета дослідження: розкрити роль та значення туристичного кластера при реалізації конкурентоспроможних переваг рекреаційного району.

Виклад основного матеріалу. Туризм — поліфункціональне явище, що поєднує економічні, соціальні, культурні та екологічні аспекти, має практично невичерпний потенціал для постійного розвитку, тісно поєднується з багатьма галузями економіки, що зумовлює його провідне місце у соціально-економічному житті країн [6]. Сьогодні сфера туризму є вагомим складовою соціальної стратегії держави, спрямованої на формування освітнього та культурного рівня життя населення, а також забезпечення відновлення життєвих сил людини та раціонального використання вільного часу. У ХХ столітті туризм поширився на нові, раніше недосяжні райони. Його вплив на життя окремих територій, а іноді й цілих країн став надзвичайно великим. Сьогодні туристська індустрія світу активно розвивається та формує нові напрямки. Паралельно з традиційними видами туризму набувають поширення різні нетрадиційні форми відпочинку та подорожей.

Велике значення для збільшення притоку туристів має просування туристичного продукту на внутрішньому та міжнародному ринках. У цьому значну роль відіграють реклама та маркетинг туристичних продуктів, а також використання організаційно-управлінської структури туризму (створення туристичних кластерів).

Для цього необхідно здійснити оцінку рекреаційно-туристичного потенціалу території, виявити головні напрямки сучасної і перспективної туристичної діяльності.

Одним із важливих туристичних регіонів, де можливе утворення туристичного кластеру, є Гусятинсько-Сатанівський рекреаційний район. Туристичний потенціал цього рекреаційного району має такі головні складові:

- мальовнича природа – р. Збруч, Товтри, ліси, печери та карстові озера;
- мінеральні води – типу Нафтуса, Друскінінкай, ропа;
- пам'ятки історії та архітектури – смт. Гусятин (Церква Св. Онуфрія (XVI ст.); Бернардинський монастир (1610 р.); Костел (1610 р.); Монастирські келії (1610 р.)), смт. Сатанів (Синагога (Базарна площа) — XV ст.; Замки, XIV - XVI ст.; В'їзна брама, XV - XVI ст.; Свято-Троїцький монастир, XVI - XVIII ст.);
- мережа санаторіїв, де можна оздоровитись та полікуватись.

Основними напрямками роботи, у сфері розвитку туризму у Гусятинсько-Сатанівському рекреаційному районі є:

- Освітній туризм – організація тематичних шкільних екскурсій до музеїв та музейних кімнат;
- Оздоровчий туризм – відвідування курортних місць для лікування та відпочинку; щорічно тисячі відпочиваючих покращують стан здоров'я на базі бальнеологічних санаторіїв Сатанова та Гусятин, та реабілітаційного відділення Гусятинської районної комунальної лікарні;
- Екологічний туризм – різновид науково-пізнавального туризму, що здійснюється на екологічно чистій території заповідника «Медобори». Тут функціонує три екологічних стежки «До пущі Відлюдника», «На гору Бохит», «На гору Гостра». На цих маршрутах потрібно дотримуватись певних правил поведінки, зокрема їх відвідування можливе у супроводі працівників заповідника;
- Фестивальний туризм – відвідування фестивалів, конкурсів, виставок, зокрема щорічного фестивалю дитячої та юнацької творчості «Пісенні Медобори», у якому щорічно беруть участь близько 300 учасників з різних областей України;
- Сільський зелений туризм – один із видів екологічного туризму, що має і відпочивальний, і пізнавальний характер і пов'язаний з використанням сільських садиб. Центри такого туризму створено Личківцях, Самолусківцях, Чабарівці, Гримайлові, Гусятині;
- Релігійний – паломництво до святих місць: до храмів, до пущі Відлюдника, до гір Богит, Звенигора, Гольда;
- Пішохідний – пішохідні подорожі до природних, історичних, культурних пам'яток, по території заповідника «Медобори». Тут розроблено вісім туристичних маршрутів: «До Збруцького ідола та пущі Відлюдника», «До Збруцького ідола і до Романівки», «До Романівки», «До пущі Відлюдника», «До села Вікно», «До пущі Відлюдника та Іванківських штолень», «До Збруцького ідола і до пущі Відлюдника» та ін.;

- Водний – подорожі по річці Збруч на байдарках та катамаранах;
Велосипедний – подорожі на велосипедах за маршрутом – Гусятин – Сидорів – Жабинці – Колиндяни – Дача Галілея – Чортків;
Спортивний – участь у спортивних змаганнях, відвідування цих заходів уболівальниками;
Екстремальний (спелеологічний) – участь в експедиціях до карстових печер «Перлина» та «Христинка». На цих маршрутах потрібно мати спеціальне спорядження та відповідну підготовку. Відвідування печер можливе лише у супроводі працівників заповідника «Медобори»;
Автомобільний – подорожі на автомобілях за маршрутом Київ – Сатанів – Гусятин – Київ (тривалість три дні, протяжність – 860км) [1].

Для подальшого розвитку туризму у районі необхідно: створення нових ніш та об'єктів туризму для залучення нових відвідувачів у регіон; розвиток туристичних продуктів з точки зору якості, екологічності та отримання максимального економічного ефекту; забезпечення того, щоб продукт відповідав очікуванням клієнтів або навіть перевершував їх (у сфері риболовлі, велосипедного, кінного та пішого туризму, лижного спорту, відпочинку та оздоровлення, культурного спадку та традицій тощо); вивчення існуючих туристичних продуктів регіону та поліпшення їхнього асортименту для задоволення інтересів відвідувачів та забезпечення повторних візитів; включення туристичних об'єктів рекреаційного району у міжрегіональні та міжнародні туристичні маршрути [8]. Особливу увагу доцільно звернути на створення туристичних кластерів, які є специфічними організаційними формами об'єднання державних, наукових, освітніх, громадських та приватних структур, що здійснюють свою діяльність у туристичній сфері та розташовані на суміжних територіях. Туристичні кластери як управлінські структури сприяють переходу від прямого втручання органів державної влади до опосередкованого.

Що стосується України, то процес впровадження кластерної моделі організації господарської діяльності в Україні знаходиться у стадії становлення. Не дивлячись на здійснення ряду заходів, спрямованих на підвищення конкурентоздатності окремих секторів економіки держави та її регіонів на базі кластерної моделі, кількість діючих кластерів в Україні залишається незначною. Перший крок до запровадження цієї концепції в нашій державі — це Програма «Поділля Перший», яка розпочала свою діяльність у 1998 р. у Хмельницьку з ініціативи відомого американського економіста Вольфганга Прайса. Програма — це спроба зупинити падіння обсягів виробництва і підвищити продуктивність праці регіону Поділля власними силами, використовуючи переваги від кооперації та об'єднання зусиль самих підприємств без залучення державних коштів [4].

У туристичній галузі, що є перспективною в цьому відношенні кластери тільки починають формуватися. У Тернопільській області є приклади успішних туристично-рекреаційних кластерів. Зокрема тривалий час на Бережанщині функціонує туристичний кластер сільського туризму

«Мальовнича Бережанщина». З ініціативи Фундації сприяння інноваційних проектів «Бізнес-інкубатор Тернопільщини» в рамках міжнародного форуму «Регіони знань: Україна в європейському просторі освіти-науки-інновацій для ревіталізації (оздоровлення) та процвітання територій» було заявлено про створення кластеру «Здорового життя», який об'єднуватиме ІНФОТУРЦЕНТР, Фундацію сприяння інноваційних проектів «Бізнес-інкубатор Тернопільщини», оздоровчі та лікувально-реабілітаційні центри, туристичні фірми, інші зацікавлені установи та організації.

Прикладом дієвого кластеру є Туристично-рекреаційний кластер «Дністровський каньйон», який було сформовано в рамках проекту Тернопільської обласної ради за підтримки Державного фонду сприяння розвитку місцевого самоврядування в Україні.[5].

Туристичні кластери Подільського регіону орієнтуються на використання місцевих багатих природних ресурсів та ініціативу серед ділових кіл. В успішному розвитку цієї галузі особливе значення має орієнтація на унікальну культурну спадщину регіону, порівняно розвинуту інфраструктуру, тощо [7].

Основними перевагами створення туристичного кластера (рис. 1) в Гусятинсько-Сатанівському рекреаційному районі є:

- об'єднання зусиль для залучення більшої кількості відпочиваючих із регіонів України та у боротьбі з іноземними конкурентами, що мають подібні рекреаційні ресурси;
- підвищення якості послуг, що надаються;
- підвищення конкурентоспроможності;
- взаємопідтримка при заключенні контрактів;
- можливість закупки обладнання та матеріалів за нижчими цінами;
- менші витрати на рекламу;
- сприяння розвитку перспективних форм туризму (зелений туризм, активні види відпочинку) з урахуванням необхідності забезпечення ефективного природокористування та охорони навколишнього середовища;
- модернізація існуючої матеріально-технічної бази санаторно-курортної сфери, створення нових рекреаційно-туристичних об'єктів міжнародного стандарту;
- забезпечення раціонального й ефективного використання природних рекреаційних, історико-культурних ресурсів, відновлення архітектурних та етнічних пам'яток;
- підвищення якості та розширення асортименту туристично-рекреаційних послуг;
- створення цікавих конкурентоспроможних туристичних продуктів.

Географія та туризм

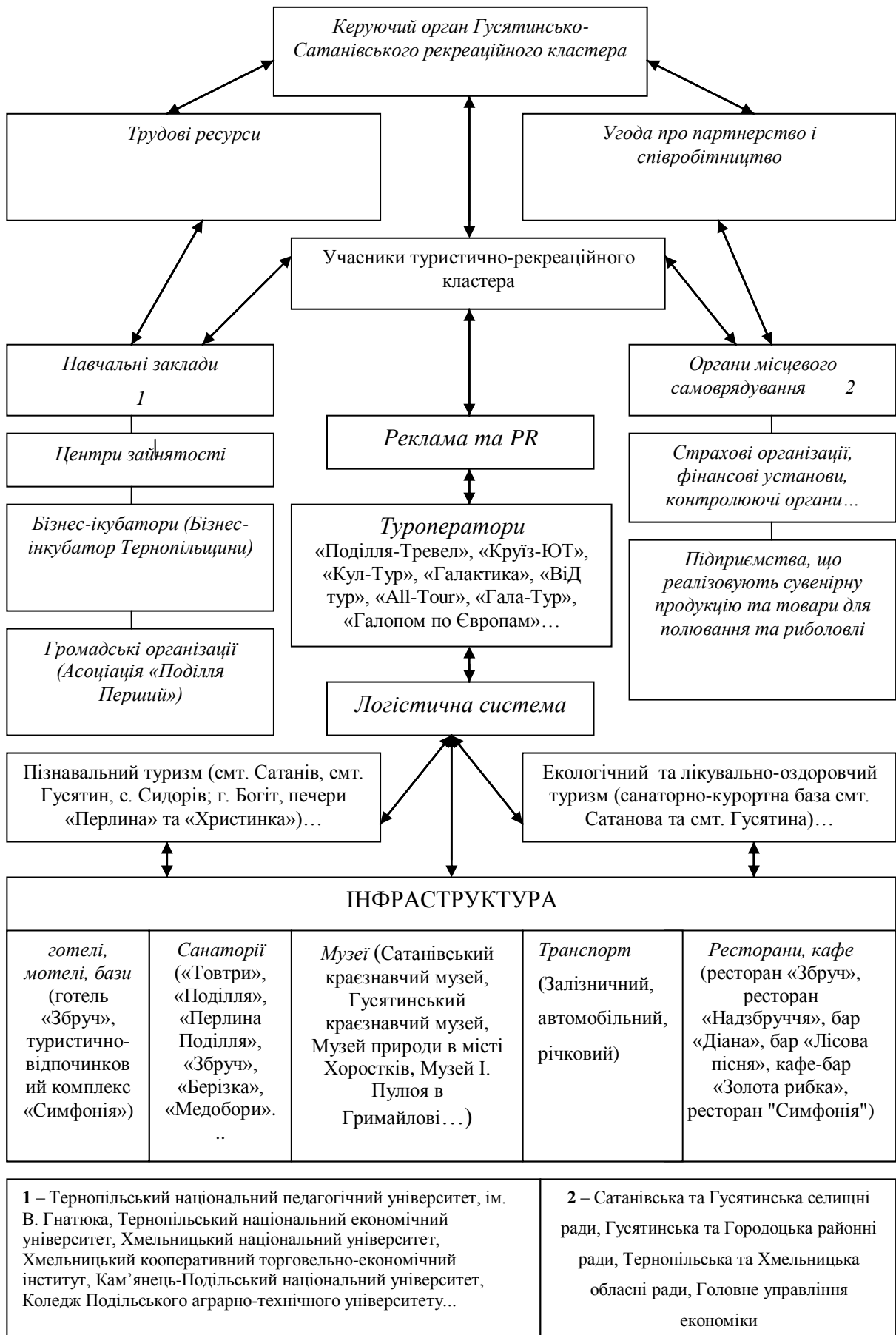

Рис. 1. Орієнтовна модель формування Гусятинсько-Сатанівського рекреаційно-туристичного кластера (складено автором на основі [12])

Створення туристичного кластера активізує наявні та забезпечить розвиток нових конкурентних переваг у Гусятинсько-Сатанівському рекреаційному районі через реалізацію таких пріоритетних завдань:

- 1) організація підготовки та перепідготовки кадрів з організації та ведення туристичного, готельного, ресторанного бізнесу та організації «зеленого» туризму в районі;
- 2) створення позитивного іміджу туристичного регіону;
- 3) організація рекламної кампанії в засобах масової інформації;
- 4) моніторинг об'єктів туристичної інфраструктури та оформлення ресурсно-рекреаційного паспорту району;
- 5) покращення стану об'єктів туристичної інфраструктури району;
- 6) вжиття заходів щодо реконструкції та збереження пам'яток культури;
- 7) створення інформаційної бази регіону з визначенням можливих туристичних маршрутів, місць відпочинку, транспортної системи тощо шляхом формування Інтернет-сторінки, інформаційних туристичних офісів, бюро.

Кластерний підхід в туристичній галузі активізує підприємництво через концентрацію діловою активності, тому сприяє створенню робочих місць, доходів, поліпшенню якості туристичних послуг, життя населення на території його запровадження. Досягається це завдяки зростанню конкурентоспроможності, можливості інтеграції інтелектуальних, природно-рекреаційних, трудових, фінансових і матеріальних ресурсів у забезпеченні якості туристичних послуг, що надаються. Об'єднання в кластери посилює роль дрібного і середнього підприємництва, дозволяє використовувати його виробничий потенціал. Діяльність туристичних кластерів також сприяє максимальному використанню інноваційних і комунікаційних технологій, підвищенню рівня кваліфікації та інтелектуального потенціалу працівників.

Висновок. Кластер є ефективною формою управління економічними і соціальними процесами. Підприємства туристичного бізнесу, об'єднавшись в туристичний кластер, як правило, ефективно взаємодіють з науковими закладами та органами місцевої влади для підвищення конкурентоздатності своїх туристичних послуг. Вони отримують можливість ефективніше відстоювати свої інтереси на рівні органів місцевої влади, а також брати участь у великих інвестиційних програмах. Але, незважаючи на зростання інтересу до кластерів і ефективний досвід їх впровадження в зарубіжних країнах, кількість кластерів взагалі і туристичних зокрема, в Україні збільшується досить повільно. Передумовами, які сприяють створенню Гусятинсько-Сатанівського рекреаційно-туристичного кластера, є значна кількість об'єктів архітектурної, історико-культурної спадщини, низьке екологічне навантаження, наявність великих природоохоронних територій, наявність розвиненої транспортної інфраструктури та невелика відстань від сусідніх

обласних центрів, великі запаси мінеральних вод, значна кількість підприємців, які швидко адаптуються в нових економічних умовах.

Використані джерела:

1. Види туризму на Гусятинщині / [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://tour.husyatyn.te.ua>
2. Вовк Ю.Я., Стойко І.І., Вовк І.П. Кластерна модель розвитку як інноваційний ресурс розвитку туристичної галузі регіону / Туристичні ресурси як чинник розвитку території. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції-семінару. – Тернопіль: Видавництво ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. – 300 с., С. 8 – 14.
3. Войнаренко М. Кластери як полюси зростання конкурентоспроможності регіонів /М. Войнаренко // Економіст. – 2008. – № 10. – С. 27-30
4. Колесник О.О. Кластерна модель розвитку туризму в Україні / О.О. Колесник. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/eui/2009_1/09kootvu.pdf
5. Римар Л.І. Перспективи розвитку туристично-рекреаційних кластерів у Тернопільській області // Туристичні ресурси як чинник розвитку території. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції-семінару.—Тернопіль: Видавництво ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. – С. 8
6. Сировець С.Ю. Стафійчук В. І. Туризм як напрям співробітництва України з Європейським Союзом: матеріали наукової конференції [«Молоді науковці – географічній науці»] (Київ, 27-28 жовтня 2006 року).-К.-ВГЛ «Обрії», 2006.- с.240
7. Соколенко С. Проблеми і перспективи посилення конкурентоспроможності економіки України на основі кластерів / С. Соколенко // Економіст. – 2008. – № 10. – С. 31-35.
8. Стратегія регіонального розвитку Хмельницької області на 2011 – 2020 р.р. / [Електронний ресурс]. – Доступний з [http:// www.ssr.org.ua](http://www.ssr.org.ua)